

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2004, sp. zn. 11 Tdo 919/2004, ECLI:CZ:NS:2004:11.TDO.919.2004.1

Číslo: 3/2006

Právní věta: Zavinění ve formě nepřímého úmyslu (§ 4 písm. b/ tr. zák.) ve vztahu k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, je možné dovodit i v případech, kdy cílem pachatelova jednání bylo dosažení jiného možného výsledku z hlediska trestního práva nevýznamného a eventualita vzniku následku uvedeného v trestním zákoně mu byla nepříjemná. Jestliže pachatel věděl, že v důsledku jeho jednání může stejně tak namísto zamýšleného výsledku nastat následek uvedený v trestním zákoně, jež mu je nepříjemný, přičemž nepočítal s žádnou konkrétní skutečností, která by takovému vývoji zabránila, a přesto tak jednal, neboť nechtěl ani za cenu tohoto rizika od svého záměru ustoupit, byl s takovým následkem srozuměn ve smyslu citovaného ustanovení trestního zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.10.2004

Spisová značka: 11 Tdo 919/2004

Číslo rozhodnutí: 3

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Úmysl nepřímý

Předpisy: § 4 písm. b) tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání podané obviněným Ing. B. S. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 2. 2004, sp. zn. 6 To 97/03, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 2 T 8/2002.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 2 T 8/2002, byl Ing. B. S. uznán vinným trestným činem porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 a 3 tr. zák., spáchaným ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., za který byl odsouzen podle § 255 odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 30 měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 3 tr. zák. zařazen do věznice s dozorem. Současně mu byl dle § 49 odst. 1 tr. zák. uložen trest zákazu činnosti ve funkci makléře nebo dealera kapitálových trhů na dobu 10 let. Dále mu byla podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložena povinnost společně se spo-luodsouzeným B. C. nahradit společně a nerozdílně poškozené bance Č., a. s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. P. T., advokátem, zmocněncem

poškozené, AK v P., škodu ve výši 2 443 257 142 Kč.

Podle skutkových zjištění městského soudu se uvedené trestné činnosti dopustil tým, že v období od 27. 9. 2000 do 11. 12. 2000 v Č., a. s., se sídlem v P., na pracovišti P., B. C. v postavení senior dealera a zástupce vedoucího kapitálových trhů a Ing. B. S. v postavení jeho asistenta a junior dealera kapitálových trhů, nerespektovali platné předpisy při obchodování s německými bankami C. B., DG B., D. B. a D. B. s německými vládními dluhopisy Bunds 6,5 se splatností 5. 1. 2006 a s americkými státními obligacemi US Treasury 6,500 se splatností 15. 8. 2005 a US Treasury 5,875 se splatností 15. 11. 2005, a to Interní předpis č. 10/00/2340 ze dne 1. 9. 2000, zejména ustanovení bodu IV. (iv), pracovní a manažerské smlouvy sjednané u B. C. v době od 30. 5. 1996 do 21. 7. 2000 auB. S. v době od 25. 2. 1997 do 30. 4. 1999, současně i ustanovení § 73 odst. 1 písm. a), b), c), d) a § 171 odst. 1 zákoníku práce č. 65/1965 Sb. a současně i ustanovení §12 odst. 1, 2 zákona o bankách č. 21/1992 Sb. v tehdy platném znění, podle nichž měli uloženou a převzatou povinnost opatrovat majetek zaměstnavatele, a zatajovali a zkreslovali reálné výsledky z vlastního obchodování na účet banky se zahraničními cennými papíry, cíleně neevidovali uzavřené obchody dosystému banky C, ale naopak tam vkládali zkreslené údaje a fiktivní obchody, a tímto způsobem zcela znehodnocovali údaj Profit/Loss (zisk/ztráta), zneužívali transakce nákup a zpětný prodej (tzv. „buysellbackové“ obchody) k zakrytí tohoto postupu a i fyzickým shromažďováním konfirmací sjednaných obchodů znemožňovali odhalení této činnosti a sami si k tomuto účelu vedli pomocnou excelovou tabulku, nepřístupnou kompetentním pracovníkům banky, obsahující přesný přehled prováděných operací, a přitom mnohonásobně a opakovaně překračovali maximální hranici možné ztráty, stanovenou přesným limitem ve výši 5 milionů Kč, a současně i celkové objemové limity, stanovené pro obchodování se zahraničními dluhopisy ve výši 4 400 000 000 Kč, a nesplnili svou povinnost informovat o překročení limitů své nadřízené, a tímto způsobili poškozené bance škodu ve výši 2 443 257 142 Kč.

Proti tomuto rozsudku městského soudu podal obviněný Ing. B. S. odvolání, z jehož podnětu Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 2. 2004, sp. zn. 6 To 97/03, napadený rozsudek podle ustanovení § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. zrušil ve výroku o náhradě škody. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. pak znovu rozhodl tak, že podle ustanovení § 228 odst. 1 tr. ř. obviněnému Ing. B. S. uložil povinnost nahradit poškozené a. s. C., se sídlem v P., škodu ve výši 1 221 628 571 Kč. Opis tohoto rozsudku byl doručen obviněnému dne 12. 3. 2004, jeho obhájci a Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze dne 11.3. 2004.

Proti shora citovanému rozsudku vrchního soudu podal obviněný Ing. B. S. dne 10. 5. 2004 prostřednictvím obhájce dovolání, kterým napadl celou jeho výrokovou část. Jako důvod dovolání uvedl, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení, přičemž odkázal na zákonné ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

V textu tohoto mimořádného opravného prostředku tento obviněný v první řadě namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému právnímu závěru o existenci příčinné souvislosti mezi jednáním kladeným mu za vinu a zjištěným následkem, představovaným ztrátou ve výši 2 443 257 142 Kč. Podrobně k tomu rozebírá skutkovou podstatu trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák. a dovozuje, že k jejímu naplnění nestačí, aby určitým jednáním byla porušena určitá povinnost, ať již stanovená zákonem, či jiným výslovně uvedeným způsobem, ale že právě porušení této povinnosti musí vést ke způsobení následků předpokládaných trestním zákonem.

Odkazuje pak na znalecký posudek pořízený v průběhu trestního řízení a uvádí, že jím nebyla zjištěna jakákoliv příčinná souvislost mezi překročením tzv. stop/loss limitu a vznikem tzv. škody. Soudy obou stupňů podle obviněného nepřihlédly k faktu, že nejprve vznikne ztráta a teprve poté se může jednat o porušení stop/loss limitu, kdy opačný postup není možný. Není podle něj tudíž možné způsobit ztrátu tím, že předmětný limit nebude dodržen, přičemž stejně tak nemá porušení

objemového limitu žádný dopad na to, zda ztráta vznikne, či nikoliv. Z těchto skutečností proto nelze dojít k závěru o příčinné souvislosti mezi zmíněnými jevy, tedy překročením limitů stanovených Č., a. s., a vznikem ztráty při obchodování na kapitálovém trhu.

Pochybením, které obviněný soudům obou stupňů dále vytýká, má být to, že na základě nesprávných právních úvah dospěly k závěru, že v jeho případě je dáno úmyslné zavinění ve smyslu § 4 písm. b) tr. zák.

Obviněný k tomu podrobně rozebírá vztah úmyslu nepřímého a nedbalosti vědomé podle § 5 písm. a) tr. zák. a dovozuje, že v žádném případě nemohl být srozuměn se vznikem následku. Detailně přitom popisuje jednak obecné zákonitosti práce dealera a v této souvislosti také pravidla investování na mezinárodních finančních trzích. V rovině konkrétní se pak věnuje i jednotlivým aspektům, které měly u něj i u spoluobviněného B. C. vést k jejich reálnému předpokladu, že ceny předmětných dluhopisů budou klesat směrem k nominální hodnotě, což by znamenalo zisk pro banku. Ze všech těchto důvodů je tak podle obviněného zřejmé, že nemohl být srozuměn se způsobením škody ve vztahu k Č., a. s., když naopak jeho prioritní snahou bylo opatřit tomuto poškozenému peněžnímu ústavu zisk. Poukazuje přitom na právní názory obsažené ve stěžejních dílech právní vědy, zejména díle prof. dr. Vladimíra Solnaře *Základy trestní odpovědnosti*. Vyjadřuje své přesvědčení, že Vrchní soud v Praze se touto jeho naprosto zásadní námitkou vůbec nezabýval.

Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušil a současně zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a tomuto soudu věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí.

K podanému dovolání se vyjádřila nejvyšší státní zástupkyně, a to prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Ten především uvedl, že námitky vznesené obviněným naplňují uplatněný dovolací důvod, tedy nesprávné právní posouzení skutku nebo jiné nesprávné hmotně právní posouzení, na němž spočívá rozhodnutí, ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Otázka napadené chybějící příčinné souvislosti i obviněným zmíněná neexistence úmyslu jsou bezesporu otázkami právními.

Státní zástupce však dovolání považuje za zjevně neopodstatněné s tím, že nepřináší prakticky nic nového oproti důvodům, které obviněný uplatnil ve své dosavadní obhajobě. Se všemi jeho námitkami se přitom v minulosti zodpovědně vypořádaly soudy obou stupňů. V první řadě zásadně odmítá stanovisko, že absentuje kauzální souvislost mezi jednáním obou obviněných a způsobeným následkem.

Oběma obviněným je od počátku zahájení trestního stíhání kladeno za vinu to, že i po překročení stop/loss limitu a přesto, že nadále docházelo k dalšímu propadu obchodovaných obligací, pokračovali v provádění ztrátových obchodů. Obvinění tedy nebyli viněni z toho, že došlo k prvotní ztrátě. V trestněprávním smyslu porušili svoje povinnosti až v okamžiku překročení stop/loss limitu, kdy nedbali na interní normy banky a nadále zvětšovali vlastním aktivním rizikovým chováním vzniklou ztrátu. To je zřejmé i z popisu skutkové věty, kde je jako počátek páčání trestného činu uvedeno datum 27. 9. 2002, tedy den, který podle výsledku znaleckého zkoumání znamenal v hospodaření Č., a. s., existenci ztráty několikanásobně převyšující bankou stanovený limit.

Obvinění přitom od té doby ignorovali i další pro ně závazné předpisy, ukládající jim řádné nakládání s majetkem jejich zaměstnavatele a určující pro ně pravidla jejich postupu. Vedle pokračujícího uzavírání ztrátových obchodů, nerespektování hranic tolerovaných ztrát a objemů otevřených pozic přestali také vkládat některé z obchodů do vnitrobankovního systému C. Tímto souhrnem jejich kroků, které ve svém celku tvoří jednání kladené jim za vinu, došlo ke vzniku celkové výše škody, neboť vědomým přičiněním obviněných byly omezeny, případně zcela potlačeny možnosti interních

bankovních kontrolních mechanismů, které by v případě odhalení skutečné reality mohly zabránit zvětšujícím se ztrátám považuje Výhrady dovolatele ohledně nedostatku subjektivní stránky považuje za nepodstatné.

Prostor věnovaný v obou rozsudcích právě subjektivní stránce byl značný a došlo k vypořádání všech argumentů. Proto pouze doplňuje, že právě dovolatelem několikrát citovaný prof. dr. Vladimír Solnař v díle Základy trestní odpovědnosti k eventuálnímu úmyslu uvádí, že podmínkou odpovědnosti za něj je, aby pachatel byl s výsledkem svého jednání srozuměn, tedy si jej představoval jako možný. Výslovně přitom odmítá teorie, podle nichž nelze chtít následek pro pachatele nepříjemný. Má zato, že je možné takový následek chtít tehdy, jestliže se tím pachatel chce vyhnout následku ještě méně příjemnému. Při aplikaci těchto uznávaných teoretických závěrů na trestní věc obviněného nezbývá než argumenty uvedené v dovolání odmítnout.

Ačkoliv škoda u banky vzniklá je v představě obviněného tím „nepříjemným“, je zřejmé, že v okamžiku, kdy nastala ztráta z neúspěšného obchodování obviněného a jeho spolupachatele, byla v jeho představě narušena i vidina očekávaného příslibu onoho „příjemného“. Pro to, aby jej mohl opět dosáhnout, byl nucen připustit i ten pro něj „nepříjemný“ stav, protože jiný postup (v jeho případě upuštění od dalšího obchodování, uzavření pozic a oznámení vzniklé situace příslušným bankovním oddělením) mu byl ještě nepříjemnější. Obviněný tedy škodu bance způsobit chtěl, byť in eventum. Ze shora uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud podané dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je přípustné (§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. a/ a h/ tr. ř.), že bylo podáno v zákonné lhůtě, jakož i na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 3 tr. ř.), a že bylo podáno oprávněnou osobou (§ 265d odst. 1 písm. b/, odst. 2 tr. ř.).

Vzhledem k tomu, že dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., musel Nejvyšší soud dále posoudit otázku, zda obviněným uplatněný dovolací důvod lze považovat za důvod uvedený v citovaném ustanovení zákona, jehož existence je zároveň podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem. V úvahu přitom přicházelo posouzení pouze ve vztahu k části ustanovení § 265b tr. ř., a to odstavci prvnímu.

Obviněný v dovolání formálně označuje jako důvod skutečnosti uvedené v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Podle tohoto ustanovení lze dovolání podat, jestliže napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Citovaný zákonný dovolací důvod byl dovoláním naplněn. Nejvyšší soud tedy dále posuzoval otázku opodstatněnosti této části dovolání, jakožto další obligatorní podmínky pro zahájení přezkumu podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř.

Na základě porovnání argumentace obsažené v dovolání se základními informacemi podávajícími se z trestního spisu vedeného ve věci přitom dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí vytýkanými vadami netrpí.

Dovolání proto posoudil jako zjevně neopodstatněné.

K odůvodnění uvedeného závěru je třeba uvést následující:

V první řadě dovolatel poukazuje na nesprávný právní závěr odvolacího soudu o existenci příčinné souvislosti mezi jednáním kladeným mu za vinu a zjištěným následkem, s tím, že nebyla zjištěna jakákoliv příčinná souvislost mezi překročením tzv. stop/loss limitu a vznikem škody.

Trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 a 3 tr. zák. se dopustí ten, kdo jinému způsobí škodu velkého rozsahu tím, že poruší podle zákona mu uloženou

nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek. Zde Nejvyšší soud nejprve musí poukázat na podstatný omyl dovolatele. Trestněprávně relevantním jednáním obviněného, popsáním ve skutkové větě výroku vdané věci, v příčinné souvislosti s nímž došlo ke vzniku škody, totiž nebylo samotné překročení tzv. stop/loss limitu, nýbrž následné pokračování v obchodování s popsány vládními dluhopisy a státními obligacemi po jeho překročení, v kombinaci s neoznámením tohoto stavu podle interních norem banky, nerespektování dalších závazných předpisů určujících jim pravidla postupu při jimi vykonávané pracovní činnosti, nevkládáním realizovaných obchodů a současně vkládáním zkreslených údajů a fiktivních obchodů do vnitrobankovního evidenčního systému C. a shromažďováním konfirmací sjednaných obchodů.

Tento souhrn komisivního a omisivního jednání obviněných pak soudy v souladu se zákonem vyhodnotily jako porušení podle zákona jim uložené a smluvně převzaté povinnosti opatrovat cizí majetek, v jehož důsledku vznikla škoda v podobě předmětné finanční ztráty poškozené.

Další námitkou dovolatele bylo, že v jeho případě nebylo dáno úmyslné zavinění ve smyslu § 4 písm. b) tr. zák., neboť v žádném případě nemohl být srozuměn se vznikem následku, tedy škody ve vztahu k Č., a. s., když naopak jeho prioritní snahou bylo opatřit tomuto poškozenému peněžnímu ústavu zisk. Poukazuje v této souvislosti na všeobecně přijímané teoretické úvahy prof. dr. Vladimíra Solnaře uvedené v díle *Základy trestní odpovědnosti* a vytýká soudům, že se jimi v jeho věci neřídily.

Nejprve je třeba poukázat na zjištění nalézacího soudu obsažené v odůvodnění rozsudku, doplňující skutkový popis obsažený ve výrokové části (ve kterém jsou již tato zjištění obsažena sice ne výslovně, ale přesným popisem skutečností, z nichž je lze jednoznačně dovodit), podle kterého oba pachatelé věděli o tom, že porušují svoji zákonnou a smluvně převzatou povinnost opatrovat a spravovat cizí majetek a že tímto jednáním mohou způsobit škodu. Dále s odkazem na vědomost obžalovaných o rizikovosti dealingových obchodů, které realizovali, dovodil nalézací soud, že byli s takovým následkem srozuměni. Nebyli sice vedeni snahou bance způsobit škodu, ale byli srozuměni s tím, že i takový následek může nastat. Nalézací soud dále v této souvislosti uvedl, že významná při posouzení viny obviněných byla skutečnost, že při provádění riskantních operací, o jejichž rizikovosti banka věděla a v určitých mezích s nimi souhlasila, neboť je určila jako náplň pracovních povinností obviněných, překročili vědomě rámec limitujících opatření banky, které právě měly neúměrnému riziku zabránit. Vrchní soud při závěrech o srozumění obviněného Ing. B. S. se vznikem škody navíc zdůraznil, že bylo prokázáno, že tento obviněný nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by zvrátila nepříznivý vývoj pro banku a takovému následku mohla zabránit.

Nejvyšší soud se s těmito závěry ztotožňuje a k právním úvahám o problematice tzv. nepřímého úmyslu doplňuje toto:

Podle § 4 písm. b) tr. zák. je trestný čin spáchán úmyslně, jestliže pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného tímto zákonem, a pro případ, že způsobí, byl s tím srozuměn. Pojem srozumění je přitom právní teorií (právě na základě názorů profesora dr. Vladimíra Solnaře srov. Solnař. V. : *Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti* Academia Praha 1972 str. 221) chápán v podstatě jako chtění (třebaže vlastním objektem vůle je něco jiného), s tím, že fakticky může jít i o chtění následku pro pachatele nepřijemného. To za situace, kdy se pachatel chtěním tohoto nepřijemného chce vyhnout následku pro něho ještě méně příjemnému. Zmíněná právní teorie vysvětluje, že ve skutečnosti je většina představ provázena smíšenými pocity, což dokládá příkladem, kdy ten, kdo chce zastřelit zvěř, ač si je vědom toho, že může usmrtit člověka, v okamžiku střelby je s tím (podléhaje lovecké vášni) srozuměn. Třebaže mu je tento následek nepřijemným, jej sám o sobě chce, nehledě k hrozícímu trestu, *in eventum* způsobit, protože upustit od střelby je pro něj ještě nepřijemnější. Tyto teoretické názory jsou bez výhrad přejímány soudní praxí. Není pochyb o tom, že srozumění se vznikem následku, který je uveden v trestním zákoně, ve smyslu ustanovení § 4 písm. b) tr. zák. je možné dovodit i v případě, kdy cílem

pachatelova jednání bylo dosažení jiného alternativního následku z hlediska trestního práva nezávadného, jestliže věděl, že v důsledku tohoto jednání může stejně tak namísto zamýšleného nastat pro něho třebas i nepříjemný následek závadný, přičemž nepočítal s žádnou konkrétní skutečností, která by takovému vývoji zabránila, a přesto tak jednal, neboť nechtěl ani za cenu takového rizika od svého záměru ustoupit.

Tato konstrukce srozumění v rámci pojetí eventuálního úmyslu pak příléhavě dopadá na posuzovaný případ. Jak již konstatovala nejvyšší státní zástupkyně, i když ztrátu banky lze v představě obviněného označit jistě za stav nepříjemný, je zřejmé, že v okamžiku, kdy tato ztráta z neúspěšného obchodování obviněného a jeho spolupachatele nastala, byla v jeho představě narušena i vidina očekávaného příslibu onoho „příjemného“. Pro to, aby ho mohl opět dosáhnout, byl nucen připustit i ten pro něj „nepříjemný“ stav, protože jiný postup, tedy upuštění od dalšího obchodování, uzavření pozic a oznámení vzniklé situace příslušným bankovním oddělením, mu bylo ještě nepříjemnější.

Tento „nepříjemný“ stav - způsobení ztráty bance - tedy in eventum chtěl, tedy v té rovině, že s ní byl srozuměn, neboť postup, kdy by dodržel vnitrobankovní interní předpisy, ustanovení zákonných norem a vlastní pracovní smlouvy, mu byl v daném časovém rozmezí ještě nepříjemnější a chtěl se jej vyvarovat. Přitom je důležité, jak na to správně poukázal vrchní soud, že obviněný Ing. B. S. v době činu nespolehal na žádné konkrétní skutečnosti, které by mohly nepříznivý vývoj přerušit.

Lze tedy uzavřít, že soudy v předchozím řízení nepochybily, vyhodnotily-li subjektivní stránku skutkové podstaty trestného činu podle § 255 odst. 1 a 3 tr. zák. ve formě nepřímého úmyslu podle § 4 písm. b) tr. zák. za naplněnou.

Nejvyšší soud tak, vycházející z údajů obsažených ve spisu, dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím a jemu předcházejícím postupem k porušení zákona ve smyslu uplatněného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nedošlo.

Dovolání obviněného proto pro jeho zjevnou neopodstatněnost podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl, a to v souladu s § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. v neveřejném zasedání.